

KANCHUKA'S
VERSLUIERINGEN

Guy Eugène DUBOIS is eveneens de auteur van:

VIPASSANA BHAVANA

—Inzichtmeditatie—

ATTHAKAVAGGA

—De Vrede van de Boeddha—

SATTA-VISUDDHI

—De Zeven Zuiveringen—

DHAMMA

—Overdenkingen bij een Ultieme Werkelijkheid—

DHAMMAPADA

—Het Pad van Waarheid—

KHAGGAVISANA Sutta

PARAYANAVAGGA

—De Weg naar de Andere Oever—

WOORDEN VAN WIJSHEID

—De Dhammapada Zonder Exegese—

ITIVUTTAKA

—Zo is het Gezegd—

KHUDDAKAPATHA

—Korte Passages—

YATRA NAAR MAJJHIMADESA

—Een Pelgrimsreis naar het Middenland—

UDANA

—Geïnspireerde Uitspraken van de Boeddha—

SATIPATTHANA

—Het Pad naar Zelfrealisatie—

EKAYANO MAGGO

—De Directe Weg—

SOTAPATTIMAGGA
—Het Pad van de Stroombetreder—

ANICCA
—Sleutel tot Bevrijding—

JIJ BENT DE STROOM

DHAMMA-ZAADJES
— Deel I & II & III & IV & V & VI—

ASTAVAKRA GITA
—Het Lied van de Verguisde—

BEVRIJDING & ZELFREALISATIE
—De Woorden van de Astavakra Gita—

YATHA-BHUTA
—The True Nature of Reality—

HSIN HSIN MING
—Het Sacrale Niets—

*Al deze boeken kunnen gratis gedownload worden
op de website <https://yatha-bhuta.com>*

KANCHUKA'S
VERSLUIERINGEN

Guy Eugène DUBOIS
Voorwoord door Jan Dewitte

Dhamma
books

- *Spirituele wijsheid is een geschenk dat met inzicht en mededogen gedeeld moet worden en niet uitgebuit voor vulgair persoonlijk gewin.*

Wanneer wijsheid gecommmercialiseerd – 'vermarkt' – wordt, verliest ze haar zuiverheid en verwordt ze tot koopwaar, waardoor diepgaande inzichten een taxatie krijgen, wat hun transformerende kracht ondermijnt. •

(Guy E. Dubois)

Om deze reden mag dit boek vrij gereproduceerd, gebruikt en verspreid worden – via elk medium of bestandsformaat – mits inachtneming van de clausules van de copyright licentie (CC BY-NC-SA 4.0) van Creative Commons Belgium

D/2024/Guy Eugène Dubois, uitgever
Zomerlaan 8/101 - 2580 Beerzel, België
gdubois.dhammadbooks@gmail.com
<https://yatha-bhuta.com>

Vormgeving, Prepress & Design: GD
Tekstcorrectie: Jan Dewitte
Gezet in Helvetica Neue
Papier: HVO wit FSC
Druk: Brave New Books, Rotterdam, NL
ISBN: 9789465019277 | NUR-Code: 718

Voor mijn Sangha-vrienden

• *Wijsheid wordt niet verkregen door te denken.
Het is wat je bent; het is wat je wordt.* •

Sri Aurobindo, 'The Synthesis of Yoga'

INHOUD

INHOUD	11
VOORWOORD	13
INLEIDING	19
ONTWAKEN	59
ŚIVA	95
ADVAITA VEDĀNTA & KASHMIR SHAIVISME	103
HET KASHMIR SHAIVISME	113
BEWUSTZIJN IN HET KASHMIR SHAIVISME	129
DE KANCHUKA'S	143
KALĀ	151
VIDYĀ	173
RĀGA	179
KĀLA	185
NIYATI	197
DE KANCHUKA'S VERSUS DE NIVARAṆA'S	209
DE KANCHUKA'S IN DE MODERNE WERELD	229
NAWOORD	235
OEFENING	249
BIBLIOGRAFIE	253
VOETNOTEN	255

VOORWOORD

(Belevissen van een bergbeklimmer)

Verlichting, ontwaken of zelfrealisatie is het ultieme streefdoel van elke dhammanuvatti. Binnen het boeddhistische gedachtegoed zijn er door de eeuwen heen heel wat wegen beschreven om dit doel te bereiken.

De bestudering van deze verschillende stromingen kan bij de dhammanuvatti voor verwarring zorgen, tenzij deze beseft dat die leerstellingen slechts upaya's zijn, nuttige hulpmiddelen om de bergtop (het ontwaken) te bereiken. De bergtop maakt het trouwens niet uit langs welk pad je hem beklimt.

In heel wat sutta's doet de Boeddha de oproep: 'Kom en zie' (P. Ehipassiko). Hij nodigt ons geregeld uit om zijn inzichten niet zomaar klakkeloos te aanvaarden.

De dhammanuvatti (de bergbeklimmer) beslist dus zelf, autonoom, welk pad het best bij hem/haar past. Diens experiëntiële ervaring is zijn kompas, de routebeschrijvingen zijn slechts upaya's.

Door de loop der jaren groeide mijn inzicht in anicca en dukkha, alsook de gelijkmoedige aanvaarding van deze karakteristieken van de werkelijkheid.

Daar ik, zoals zovelen onder ons, opgegroeid ben met de idee van de onsterfelijkheid van de ziel, bleef ik echter het kernbegrip van anattā (de zelfloosheid der tienduizend dingen) als een zware steen in mijn rugzak meezeulen. Ik kon deze zelfloosheid maar niet aanvaarden. 'Het is niet eerlijk! Wat hebben ze me altijd maar wijsgemaakt!' (het verdriet van een kind dat een snoepje wordt beloofd als het braaf is, maar het nooit zal krijgen. Herkenbaar, niet?)

Ik beleefde een lange rouwperiode. De afgrond van het nihilisme lonkte...

Maar toen kwam het ochtendgloren: Guy Dubois schreef zijn beschouwingen neer over de Aṣṭāvakra Gītā (een basistekst

in de hindoeïstische advaita-stroming) en over de Hsin Hsin Ming (een basistekst in het chan-boeddhisme). Deze teksten werpen een licht op de non-dualiteit van de werkelijkheid, op de eenheid en verbondenheid van alles in de macro- en microkosmos.

De last van anattā werd me stilaan een beetje lichter. De aandachtige beschouwing van de verzen van de Aṣṭāvakra Gītā en de Hsin Hsin Ming gaf mij een gevoel van bevrijding en ruimte. Ik zou niet meer in de val van de ‘zinloosheid van het bestaan’ trappen.

Voordat ik in contact kwam met hogergenoemde teksten, wilde ik de bergtop bereiken met alleen de adequate budhadhamma als upaya.

Deze bergtop was echter in nevelen gehuld. Maar stilaan begon deze mist te verdunnen. Door een persistente meditatie op hogergenoemde teksten doemde er een nieuwe, nog hogere bergtop op, die baadde in het stralende licht van het Eén/Niet-twee, het Puur Bewustzijn, het Eeuwige Zijn in Stilte, het Sacrale Niets, het Inter-zijn of welke naam je er ook aan geeft.

Ik besepte dat ik mijn ‘oude geest’ moest afleggen.

In de Hsin Hsin Ming lezen we:

- *Als je geest niet verontrust wordt door dualistische gedachten houdt de oude geest op te bestaan.* •

De 'oude geest' verwijst naar de gewoonte van de geest om de wereld in dualistische termen te zien, zoals goed en slecht, juist en onjuist, ik en ander, enzovoort. Het is deze dualistische manier van denken die ons in verwarring en lijden houdt, omdat het ons ketent in een beperkende en gefragmenteerde perceptie van de werkelijkheid.

Wanneer de geest 'niet verontrust wordt door dualistische gedachten', betekent dit dat de beoefenaar een staat van gelijkmoedigheid en niet-oordelen bereikt heeft. In plaats van de wereld in tegengestelde paren te zien, ervaart de beoefenaar de werkelijkheid zoals ze is, zonder er labels of oor-

delen op te plakken. Dit is een staat van innerlijke rust en helderheid, waarin de geest vrij is van de beperkende neigingen die dualistisch denken met zich meebrengt.

In deze toestand 'houdt de oude geest op te bestaan'. Dit betekent dat de geest die gevangen was in dualistisch denken en daardoor leed (*duḥkha*) veroorzaakte, verdwijnt.

Wat overblijft is een geest die in harmonie is met de fundamentele aard van de werkelijkheid, vrij van illusies van scheiding en conflict.

Deze toestand wordt omschreven als verlichting of ontwakken.

En in de *Aṣṭāvakra Gītā* lezen we in vers 1-3:

- Tot bevrijding komen wil zeggen
dat je beseft
dat je Puur Bewustzijn bent,
het ene Zelf.
Dat je de getuige hiervan bent.
Wanneer je dit realiseert,
bevrijd je jezelf. •

Met de inzichten van de *Aṣṭāvakra Gītā* en de Hsin Hsin Ming kreeg ik er doeltreffende *upaya's* bij.

In de Hsin Hsin Ming las ik:

- Gehechtheid beperkt zich niet tot één gebied;
zelfs als je je hecht aan verlichting,
dwaal je af van het pad. •

Het maakt me nu dus ook niets meer uit of ik de bergtop ooit bereik, ik geniet nu meer dan vroeger van de klim en ga intussen geregeld zitten in complete innerlijke stilte om te genieten van het prachtige uitzicht.

Ik laat al die *sutta's*, *soetra's* en wijsheidsverzen langzaam in mijn geest en hart binnensijpelen en adem het leven.

Tot zo ver de belevenissen van een spirituele bergbeklimmer.

Ik vertel dit verhaal om de lezer te stimuleren de verzen van de Aṣṭāvakra Gītā en van de Hsin Hsin Ming te lezen.

Daardoor zal hij/zij des te meer genieten van ‘Kanchuka’s-Versluierungen’...

In het boek dat u nu in handen heeft, laat Guy Dubois u kennis maken met de kanchuka’s. U leert in dit boek dat de kanchuka’s versluierungen of beperkingen zijn die het oorspronkelijke, niet-duale bewustzijn beperken en verdelen, waardoor de ervaring van dualiteit ontstaat. De kanchuka’s leiden tot dualiteit, ze zijn de bron van dualiteit.

De schrijver maakt ook een boeiende vergelijking tussen de 5 kanchuka’s en de 5 nīvaraṇā’s (hindernissen in de boeddhistische meditatie), die de weg tot inzicht blokkeren.

Guy benadrukt in dit boek verder dat de dhammanuvatti de nodige voorzichtigheid en wijsheid aan de dag moet leggen bij het vergelijken van al deze boeddhistische en hindoeïstische denkpiestes.

Bestudeer deze inzichten, laat ze bezinken, kijk of ze voor jou vaardige hulpmiddelen zijn, maar verwissel ze niet zomaar met elkaar. Kijk hoe de diverse Oosterse filosofieën elkaar bevruchten en blijf voelen wat ze met je doen.

En besef hierbij vooral dat woorden slechts woorden zijn en dat de Ultieme Werkelijkheid niet in concepten te vangen is.

De Hsin Hsin Ming:

- *Wanneer je ophoudt met praten en denken, is er niets dat je niet kan begrijpen. •*

Mediteer en laat de diepe Stilte zijn werk doen.

Ik wens de lezer van harte toe dat hij/zij bij het meditatief lezen van dit kostbare boek eenzelfde gevoel van bevrijding en ruimte ervaart.

—Voorwoord—

Ik kan Guy Dubois en zijn partner in crime Paul Van hooydonck niet genoeg danken voor het gul en gratis beschikbaar stellen van hun verruimende inzichten.

Sadhu. Sadhu. Sadhu.

*Jan Dewitte,
Antwerpen, oktober 2024*

INLEIDING

De term '*kanchuka*' is afgeleid van het Sanskrietwoord '*kañcuka*',¹ wat 'huls', 'omhulsel', 'versluiting' of 'bedekking' betekent.

In een spirituele of filosofische context verwijst dit begrip naar de omhulsels of sluiers die de inherente, onbeperkte en absolute aard van het Universeel Bewustzijn² verhullen en beperken. Deze *kanchuka*'s vertegenwoordigen specifieke aspecten waarin deze versluiting zich manifesteert.

De vijf *kanchuka*'s hebben allemaal dezelfde oorsprong, namelijk *Māyā Śakti*.³ *Māyā Śakti*, een concept uit het *Kashmir shaivisme*, verwijst naar de energie (*śakti*) die de illusie (*māyā*)⁴ creëert. Deze kracht is verantwoordelijk voor het ontstaan van dualiteit, afscheiding en beperkingen in het bewustzijn van het individuele zelf (*jīva*).⁵

Dit *māyā*-concept zorgt voor een subtiel verschil in benadering tussen enerzijds het *Kashmir shaivisme* en anderzijds de *advaita vedānta*.

Waar in de *advaita vedānta* het ego en de geest bekeken worden als illusies (*māyā*) die de *yogi* wegleiden van het ware zelf (*ātman*), worden het ego en de geest in de *Kashmir shaivistische*-traditie niet louter als illusies beschouwd, maar als noodzakelijke manifestaties van *Śiva*, die via zijn vrouwelijke tegenpool *Śakti*, de wereld en alle ervaringen die zich daarin bevinden, manifesteert. Deze manifestaties worden niet als fouten, begoochelingen of afleidingen beschouwd. Integendeel, ze zijn essentieel voor het kosmische spel van schepping en ervaring (*līlā*).⁶

Hoewel het ego en de geest beperkingen en dualiteit creëren door de werking van *Māyā Śakti*, wordt deze ervaring niet als ongewenst beschouwd; het vormt een

essentieel onderdeel van de dynamische expressie van de goddelijke Śiva-Śakti-eenheid. Door juist begrip en beoefening kan deze ervaring leiden tot het herkennen van de eenheid van de *yogi* met het Universeel Bewustzijn.

De Śiva Sutra's ⁷ definiëren dit als volgt:

• *Māyā* betekent illusie. ⁸

Māyā verhult de eenheid van het bestaan ⁹
en zorgt ervoor dat we dualiteit
en scheiding ervaren. ¹⁰

*Daardoor ervaren we ons als gescheiden
van andere objecten,
in plaats van ervan één te zijn.*

*In werkelijkheid is er echter geen ander object:
Er is er slechts één.*

Māyā begrenst ons om deze éénheid te ervaren
en zorgt ervoor dat we diversiteit gewaarworden.

Māyā werkt door middel van vijf elementen, ¹¹
die gezamenlijk *kanchuka*'s—versluierungen—
genoemd worden.

Deze vijf elementen verhullen onze ware aard. ¹²

*Het eerste van deze vijf elementen is Kalā [kracht].
Kalā brengt ons ertoe ons te identificeren
met de kracht van het beperkte individuele zelf [jīva],
d.i. met ons lichaam, met naam en vorm [nāmarūpa] ¹³
en niet met het Universeel Bewustzijn.*

*Het volgende element is Vidyā [kennis],
die het alomvattende inzicht
van het Universeel Bewustzijn
reduceert tot beperkte zintuiglijke kennis.* ¹⁴

Vidyā verhult de alwetende staat en zorgt ervoor dat we slechts beperkte zintuiglijke kennis ervaren.

Daarna komt *Rāga* [verlangen, of aantrekkingskracht].

Wanneer we ons gescheiden voelen van andere objecten, ontstaat er aantrekkingskracht.

Wanneer er geen scheiding is,
is er geen aantrekkingskracht.

Je kunt niet aangetrokken worden tot je eigen vinger.

Je kunt alleen aangetrokken worden
tot iets dat van jou gescheiden is.

Het vierde element is *Kāla* [tijd].

Kāla vermindert de eeuwigheid van het bewustzijn ¹⁵
tot verleden, heden en toekomst.

In plaats van eeuwigheid te ervaren,
beleven we tijd die gemeten wordt
in seconden, minuten, uren, dagen,
maanden, jaren, enzovoort.

Het laatste element is *Niyati* [noodlot].

Niyati veroorzaakt beperkingen in ruimte en vorm.

In plaats van de alomvattendheid van onze ware aard
te ervaren, ervaren we onszelf
in een bepaalde ruimte en vorm.

Niyati wordt ook vertaald als noodlot of bestemming.

Het is het pad dat het individueel bewustzijn [*jīva*]
in deze wereld ervaart, onderworpen
aan tijd, ruimte en de Wet van Karma. ¹⁶

Māyā en de vijf *kanchuka*'s verhullen onze ware aard
en beperken ons bewustzijn
van de Ultieme Werkelijkheid.

In plaats van de eeuwigheid en alwetendheid,
de alomvattendheid van onze ware aard te ervaren,
identificeren we ons met naam en vorm
en ervaren we onszelf in een bepaald lichaam,
op een bepaald moment,

*met een opeenvolgende reeks waarnemingen,
die we opdelen in verleden, heden en toekomst. •*

Summier vat ik de vijf *kanchuka*'s als volgt samen:

- *Kalā* (kracht): beperktheid in kracht, waardoor we ons machteloos voelen.
- *Vidyā* (kennis): beperktheid in kennis, waardoor we ons als onwetend ervaren.
- *Rāga* (verlangen): beperktheid door verlangen, waardoor we ons hechten aan mensen, objecten en opinies.
- *Kāla* (tijd): beperktheid in tijd, waardoor we onszelf als tijdelijk ervaren.
- *Niyati* (noodlot): beperktheid door oorzaak en gevolg, waardoor we ons gebonden voelen aan omstandigheden.

In het *Kashmir shaivism*e worden de elementen *Kalā*, *Vidyā*, *Rāga*, *Kāla*, en *Niyati* beschouwd als aspecten, krachten of principes die, door de illusie (*māyā*) van de fenomenale wereld, een ervaring van dualiteit en scheiding van het Universeel Bewustzijn creëren. Deze elementen dragen bij tot de vorming van het individuele zelf en beperken onze perceptie van de ware werkelijkheid.

Wanneer we deze elementen herkennen en overstijgen, ervaren we de Ultieme Werkelijkheid (*Parāśiva*).¹⁷ Dit houdt in dat we de illusies en beperkingen die door deze *kanchuka*'s veroorzaakt worden, doorzien en direct inzicht verwerven in onze ware aard en in onze eenheid met het Universeel Bewustzijn.

Een manier om de ervaring van eenheid concreet te benaderen, zelfs wanneer onze zintuigen iets anders sug-

gereren, is door de innerlijke overtuiging te cultiveren dat we allen één zijn. Deze overtuiging helpt ons voorbij de schijnbare dualiteit en scheiding te kijken die onze zintuigen voortdurend presenteren, en bevordert een diepere realisatie van de onderliggende eenheid van alles.

Concreet houdt dit in dat we ons moeten leren verplaatsen in het onbeperkte bewustzijn van het Absolute, in plaats van vast te houden aan het beperkte, relatieve perspectief.

Hoewel de versluieringen een gemeenschappelijke bron en oorzaak hebben, wordt het proces van transcendentie in de beoefening van het *Kashmir shaivism* gezien als een geleidelijk en gelaagd proces.

De *kanchuka*'s zijn onderling verbonden, waardoor het transcenderen van één enkele *kanchuka* inzichten en bevrijding kan brengen die ook de andere *kanchuka*'s beïnvloeden. Volledige bevrijding of verlichting vereist echter dat alle vijf *kanchuka*'s doorzien en overstegen worden.

De systematische vernietiging van elke afzonderlijke *kanchuka* in het *Kashmir shaivism* brengt de *yogi* dichterbij zijn ware aard, namelijk bij *Śiva* of de Absolute Werkelijkheid, door de specifieke illusies en beperkingen die elke *kanchuka* met zich meebrengt te overwinnen en te transcenderen.

Concreet betekent dit dat de bewustzijnstoestand van de *yogi* verandert telkens wanneer een nieuwe versluiering getranscendeerd wordt. Het overstijgen van elke *kanchuka* brengt de *yogi* dichterbij de realisatie van zijn ware aard als een onbeperkte, tijdloze, alwetende, vervulde en vrije expressie van het Absolute. Al deze specifieke bewustzijnstoestanden zijn essentieel op het pad naar volledige bevrijding en verlichting in het *Kashmir shaivism*.

Specifiek werkt dit proces voor elke separate *kanchuka* als volgt:

- *Kalā* (kracht): de *yogi* ervaart een beperkte kracht, wat leidt tot een gevoel van machteloosheid.

Transcendentie: door deze illusie te overstijgen, beseft de beoefenaar dat *Śiva* de bron is van alle kracht en creativiteit. De ware aard van de *yogi* is een onbeperkte potentie, vrij van beperkingen.

Bewustzijnstoestand na transcendentie: wanneer de *yogi Kalā* overstijgt, ervaart hij een bewustzijnstoestand van onbeperkte kracht en potentie. Hij realiseert dat zijn ware aard oneindige macht en creativiteit bezit. Het gevoel van krachteloosheid verdwijnt en hij herkent zichzelf als een manifestatie van *Śiva*'s almacht, waardoor hij in staat is tot onbegrensde schepping en transformatie.

- *Vidyā* (kennis): de *yogi* ervaart beperkte kennis, wat leidt tot een gevoel van onwetendheid.

Transcendentie: door de illusie van beperkte kennis te overstijgen, ontdekt de *yogi* het alomvattende inzicht en de wijsheid van *Śiva*. De realisatie is dat de ware aard van de beoefenaar volledig inzicht en bewustzijn is.

Bewustzijnstoestand na transcendentie: bij het overstijgen van *Vidyā* ervaart de *yogi* een bewustzijnstoestand van alwetendheid en volledig inzicht. Hij realiseert dat zijn ware aard het alomvattende inzicht van het Absolute is. De ervaring van onwetendheid verdwijnt, en hij herkent zichzelf als een manifestatie van het Universeel Bewustzijn, vrij van beperkingen in inzicht en wijsheid.

- *Rāga* (verlangen): de *yogi* ervaart beperkingen door verlangen, wat leidt tot gehechtheid aan mensen, objecten en opinies. Dit verlangen creëert een illusie van te-

kortkoming en afhankelijkheid in de wereld om hem heen.

Transcendentie: door deze illusie van gehechtheid te overstijgen, bevrijdt de beoefenaar zich van wereldse verlangens en ontdekt hij dat ware vervulling binnenin hemzelf ligt, niet in externe omstandigheden. Waarheid en vervulling hoeven niet buiten hemzelf gezocht te worden, maar binnenin, in de diepste kern van zijn wezen. De ware aard van Śiva is volmaakte tevredenheid en vervulling, vrij van elke hechting en tekortkoming.

Bewustzijnstoestand na transcendentie: wanneer de *yogi Rāga* overstijgt, ervaart hij een bewustzijnstoestand van totale vervulling en innerlijke vrede. Hij realiseert dat zijn ware aard volmaakte tevredenheid en vrijheid is, onafhankelijk van externe omstandigheden. De ervaring van verlangen en hechting verdwijnt, en hij herkent zichzelf als volledig vervuld in de oneindige vreugde van het Zelf.

- *Kāla* (tijd): de *yogi* ervaart beperkingen door tijd, waardoor hij zichzelf als tijdelijk en vergankelijk ziet.

Transcendentie: door de illusie van tijd te overstijgen, realiseert de beoefenaar dat zijn ware aard tijdloos is. De essentie van Śiva is eeuwig en onveranderlijk, voorbij tijd en verandering.

Bewustzijnstoestand na transcendentie: wanneer de beoefenaar de *kanchuka* van *Kāla* overstijgt, ervaart hij een bewustzijnstoestand van tijdloosheid. Hij beseft dat zijn ware aard eeuwig en onveranderlijk is. De illusie van vergankelijkheid verdwijnt, en hij herkent zichzelf als een manifestatie van het tijdloos Absolute. De ervaring van elk moment wordt intens en alomvattend, los van elke notie van verleden of toekomst.

- *Niyati* (noodlot): de *yogi* ervaart beperkingen door oorzaak en gevolg, wat leidt tot een gevoel van gebondenheid aan externe omstandigheden.

Transcendentie: door de illusie van noodlot te overstijgen, ontdekt de beoefenaar dat hij de schepper is van zijn eigen realiteit. De ware aard van Śiva is absolute vrijheid en soevereiniteit, ongebonden aan het karmische wiel van *samsāra*.

Bewustzijnstoestand na transcendentie: bij het overstijgen van *Niyati* ervaart de *yogi* een bewustzijnstoestand van absolute vrijheid en soevereiniteit. Hij realiseert dat zijn ware aard vrij is van alle karmische beperkingen en causale wetmatigheden. De ervaring van gebondenheid en determinisme verdwijnt, en hij herkent zichzelf als de meester van zijn eigen werkelijkheid, volledig vrij om zijn eigen pad te bepalen.

Door deze analyse wordt duidelijk dat de *yogi*, door elke *kanchuka* te transcenderen, telkens een laag van illusie en beperking afpelt en vernietigt. Hierdoor ontdekt en bereikt hij een dieper en zuiverder inzicht in zijn ware aard. Elke stap brengt de beoefenaar dichter bij de realisatie van zijn identiteit met Śiva, het Absoluut Bewustzijn, dat vrij is van machteloosheid, onwetendheid, gehechtheid, tijd en noodlot.

Sammer samengevat:

- Vernietiging van *Kalā* (kracht) onthult de almacht van het zelf.
- Vernietiging van *Vidyā* (kennis) onthult de alwetendheid van het zelf.
- Vernietiging van *Rāga* (verlangen) onthult de inherente vervulling van het zelf.

- Vernietiging van *Kāla* (tijd) brengt inzicht in de tijdloosheid van het zelf.
- Vernietiging van *Niyati* (noodlot) onthult de absolute vrijheid van het zelf.

Elk van deze transcendenties, elk van deze overwinningen op de versluieringen helpt de *yogi* de beperkingen van de zintuiglijke wereld te overstijgen en leidt tot de uiteindelijke realisatie van eenheid met *Śiva*, de Absolute Werkelijkheid.

Het proces van het overstijgen van deze versluieringen omvat verschillende technieken of methoden, zoals meditatie, zelfonderzoek, en spirituele oefeningen die allemaal gericht zijn op het herontdekken van de ware aard van de *yogi* als *Śiva*, het Absolute.

Het *Kashmir shaivism* benadrukt het belang van directe ervaring en realisatie van deze waarheid, wat uiteindelijk leidt tot de bevrijding van alle beperkingen en versluieringen. Maar daarover later meer.

Het is belangrijk te begrijpen dat de *kanchuka*'s de oorzaak zijn van onze individuele ervaringen van dualiteit en beperking. Ze verduisteren ons zelfbewustzijn en beperken de zuivere aard van het individuele bewustzijn (*jīva*), waardoor de illusie (*māyā*) van een afgescheiden, separate identiteit gecreëerd wordt.

De studie van de *kanchuka*'s is van cruciaal belang binnen de *Pratyabhijñā*-filosofie, een belangrijke traditie binnen het *Kashmir shaivism*.

*Pratyabhijñā*¹⁸ is een krachtige, transformerende non-duale yogische filosofie die diepgaande inzichten openbaart in de aard van bewustzijn en werkelijkheid.

De vruchtbare vallei van Kashmir was millennia lang een centrum van spiritueel denken. In deze intellectuele omgeving ontstond en bloeide de filosofie van het *shaivisme* tussen de 9e en de 12e eeuw GTR. ¹⁹

De eerste shaivistische werken, geschreven aan het begin van de negende eeuw, worden toegeschreven aan Vasugupta die, volgens de overlevering, de *Śiva Sutra's* rechtstreeks van *Śiva* ontving.

Oorspronkelijk werd het *Kashmir shaivisme* het Trika-systeem genoemd vanwege de nadruk op drie fundamentele principes: *Śiva* (de Ultieme Realiteit), *Śakti* (de dynamische kracht van *Śiva*), en *Ānanda* (de transcendente gelukzaligheid). Deze driehoek vormt de kern van de leerstellingen en praktijken binnen deze traditie.

Het *Kashmir shaivisme* is een non-dualistische vorm van yoga en tantra, die de nadruk legt op de fundamentele eenheid van het Zelf en de Ultieme Werkelijkheid.

Non-dualisme leert dat er geen scheiding bestaat tussen het individu en het Absolute; alles maakt deel uit van één Ultieme Werkelijkheid. In deze filosofie wordt de Ultieme Werkelijkheid gepersonaliseerd tot *Parāmaśiva*, ²⁰ vaak afgekort tot *Śiva*.

Het concept van *Parāmaśiva* vertegenwoordigt het Absolute, Onbegrensde Bewustzijn. *Parāmaśiva* wordt beschouwd als het transcendente, allesomvattende principe dat alle dualiteiten en beperkingen van de materiële wereld overstijgt. Het is de hoogste staat van Zijn en Bewustzijn waarin alle verschillen verdwijnen en enkel eenheid en Universeel Bewustzijn overblijven.

Andere termen die gebruikt worden om de Ultieme Werkelijkheid van *Parāmaśiva* te beschrijven zijn onder meer Absolute Vrijheid, ²¹ Puur Bewustzijn, ²² Het Hoogste ²³ en Vibratie. ²⁴

De verwoording of conceptualisatie is echter van ondergeschikt belang, omdat Śiva in deze betekenis niet zozeer een persoonlijke godheid is,²⁵ maar eerder de immanente en transcendente essentie van alles—het Ultieme Non-Duale Bewustzijn waarin het hele universum voortdurend verschijnt en verdwijnt.

Wat snel duidelijk wordt, is dat als we allemaal één zijn, de wereld zoals we die waarnemen niet de uiteindelijke realiteit is, maar een manifestatie van een veel grotere eenheid. Wat we ervaren, kan gezien worden als een vorm van begoocheling, waarin de ware non-duale aard van alles verhuld wordt.

We ervaren onszelf vaak als gescheiden van andere wezens en objecten, en geloven dat we losstaan van het Absolute. Deze opvatting komt in veel religies voor, maar sommige tradities, zoals de *advaita vedānta*, benadrukken de mogelijkheid van eenheid met het Absolute. Volgens deze stroming zijn het individuele zelf (*ātman*) en het Absolute (*Brahman*) in wezen één, en is de waargenomen scheiding slechts een illusie.

Vergelijkbaar hiermee streven mystieke stromingen binnen het christendom, zoals Meister Eckhart²⁶ en de *hesychasten*²⁷ van de Oosters-Orthodoxe kerk, naar een directe ervaring van eenheid met God. Hierbij wordt de schijnbare scheiding tussen de individuele ziel en het Absolute overstegen.

Het mystieke proces van eenwording, zoals dat bij Eckhart of in de *advaita vedānta* hoeft niet *per se* binnen een religieus kader geplaatst te worden. Zulke ervaringen transcenderen immers dogma's en conceptuele kaders, en verwijzen naar een directe, trans-conceptuele werkelijkheid.²⁸ Religie vormt niet de verbindende factor in deze ervaringen.

Ik verklaar me nader.

Het moet zeker mogelijk zijn voor beoefenaars, zowel met als zonder religieuze identificatie—zoals sommige boeddhisten—om de inzichten van *advaita* en Meister Eckhart te verkennen en toe te passen.

De thema's van eenheid, directe ervaring en transcendentie zijn niet beperkt tot religieuze contexten; ze zijn ook filosofisch, psychologisch en seculier van aard.

Door deze thema's te verzoenen met boeddhistische concepten zoals leegte (*śūnyatā*) en niet-zelf (*anattā*), kunnen *yogi's* een rijkere en meer interdisciplinaire benadering van spiritualiteit ontdekken en ontwikkelen die hen helpt hun persoonlijke en spirituele zoektocht te verdiepen en te intensifiëren.

De centrale thema's van beide tradities—eenheid, directe ervaring en transcendentie—kunnen benaderd worden vanuit een niet-religieus perspectief, waardoor ze relevant worden voor een breder publiek.

De *advaita vedānta*, met zijn focus op non-dualiteit, stelt dat er geen wezenlijk onderscheid is tussen het individuele zelf (*ātman*) en het Universele Bewustzijn (*Brahman*). Deze visie nodigt individuen uit om de illusie van afscheiding te overstijgen en de essentie van eenheid te ervaren.

Meister Eckhart benadrukte ook de directe ervaring van het goddelijke en het belang van innerlijke transformatie. Zijn werk moedigt aan tot een directe, persoonlijke benadering van spiritualiteit, waarin het loslaten van concepten en identificaties centraal staat.

Deze thema's zijn niet exclusief religieus en kunnen gezien worden als universele principes die toepasbaar zijn in verschillende contexten.

Voor boeddhisten die de waarde van directe ervaring en innerlijke contemplatie erkennen, kunnen de inzichten van de *advaita* en van Eckhart een aanvulling zijn op hun bestaande praktijk. De nadruk op persoonlijke ervaring in beide tradities sluit naadloos aan bij het boeddhistische begrip dat inzicht voortkomt uit directe ervaring, niet uit dogma.

Bovendien zijn er aanzienlijke overeenkomsten tussen de centrale thema's van de *advaita* en Eckhart en de boeddhistische concepten van leegte (*suññatā; śūnyatā*) en het ontbreken van een inherent zelf (*anattā; anātman*).

Leegte verwijst naar de relativiteit en onderlinge afhankelijkheid van alle verschijnselen, terwijl *anattā* stelt dat er geen vaststaand, onveranderlijk zelf bestaat. Beide ideeën resoneren met de *advaita*-ervaring van non-dualiteit, waarin het idee van een gescheiden zelf opgeheven wordt.

De verzoening tussen deze concepten kan op verschillende manieren bekeken worden.

Ten eerste benadrukken zowel de *advaita vedānta* als het boeddhisme de illusie van dualiteit. De ervaring van eenheid die in de *advaita* nagestreefd wordt, kan beschouwd worden als een antwoord op de boeddhistische erkenning van leegte. Door het loslaten van het idee van een vaststaand zelf kunnen beoefenaars in beide tradities een diepere verbinding met de werkelijkheid ervaren.

Ten tweede delen beide tradities de waarde van directe ervaring. Zowel in de *advaita* als in de boeddhistische praktijk staat de persoonlijke ervaring centraal. Dit betekent dat beoefenaars hun eigen inzichten en begrip kunnen ontwikkelen, wat hen in staat stelt om spirituele waarheden te ontdekken zonder zich te conformeren aan dogmatische structuren. Deze benadering moedigt